

LT

LT

LT

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 24.2.2010
KOM(2010) 62 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Komisijos nuomonė dėl Islandijos prašymo tapti Europos Sąjungos nare

{SEK(2010) 153}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Komisijos nuomonė dėl Islandijos prašymo tapti Europos Sąjungos nare

A. ĮVADAS

a) Prašymas tapti nare

2009 m. liepos 17 d. Islandija pateikė prašymą tapti Europos Sąjungos nare. Liepos 27 d. Europos Sąjungos Taryba paprašė Komisijos pateikti nuomonę dėl šio prašymo pagal procedūrą, nustatytą Europos Sąjungos sutarties 49 straipsnyje, kuriame teigiama: „*Kiekviena Europos valstybė, gerbianti 2 straipsnyje nurodytas vertybes ir įsipareigojusi jas remti, gali pareikšti norą tapti Sąjungos nare. Apie tokį prašymą pranešama Europos Parlamentui ir nacionaliniams parlamentams. Sąjungos nare tapti norinti valstybė pateikia prašymą Tarybai, kuri, pasikonsultavusi su Komisija ir gavusi Europos Parlamento narių balsų daugumos pritarimą, sprendžia vieningai. Atsižvelgiama į tinkamumo narystei kriterijus, dėl kurių susitarė Europos Vadovų Taryba.*“

2 straipsnyje sakoma: „*Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybėms narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.*“

1993 m. birželio mėn. Europos Vadovų Taryba Kopenhagoje nusprendė, kad:

Plėtra įvyks tada, kai šalis galės prisiimti su naryste susijusius įsipareigojimus įvykdydama reikalaujamas ekonomines ir politines sąlygas.

Siekiant narystės reikalaujama, kad:

- šalis kandidatė būtų pasiekusi institucijų, užtikrinančių demokratiją, teisinę valstybę, žmogaus teises ir pagarbą mažumoms bei jų apsaugą, stabilumą;
- šalyje kandidatėje veiktų rinkos ekonomika ir ji būtų pajėgi atlaikyti konkurencijos spaudimą bei rinkos jėgas Sąjungoje;
- šalis kandidatė galėtų prisiimti narystės įsipareigojimus, įskaitant įsipareigojimą siekti politinės, ekonominės ir pinigų sąjungos tikslų.

Sąjungos pajėgumas priimti naujus narius išsaugant Europos integracijos varomąją jėgą taip pat yra svarbi aplinkybė tiek Sąjungai, tiek šalims kandidatėms.

1995 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba Madride pabrėžė, kad reikia „sukurti sąlygas laipsniškai, darniai šalių [kandidačių] integracijai, ypač vystant rinkos ekonomiką, pritaikant jų administracinę struktūrą, kuriant stabilią ekonominę ir piniginę aplinką“.

2006 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba sutiko, kad „plėtros strategija, grindžiama konsolidavimo, sąlygų laikymosi ir informavimo principais bei ES gebėjimu integruoti naujas nares, yra atnaujinto konsensuso dėl plėtros pagrindas“.

Šioje nuomonėje Komisija nagrinėja Islandijos prašymą, vertindama šalies gebėjimą atitikti 1993 m. Kopenhagoje Europos Vadovų Tarybos nustatytus kriterijus. Rengiant šią nuomonę *mutatis mutandis* taikytas tas pats metodas, kuriuo vadovautasi ir ankstesnėse nuomonėse. Komisija analizavo tiek esamą situaciją, tiek vidurinio laikotarpio perspektyvas. Šioje nuomonėje ir iš anksto nesprenžiant dėl būsimos stojimo datos vidurinis laikotarpis apibrėžiamas kaip trejų metų periodas.

Vadovaujantis atnaujintu konsensusu dėl plėtros, šioje nuomonėje taip pat nurodomos pagrindinės politikos sritys, kurioms gali prireikti ypatingo dėmesio, jei Islandija taptų nare, ir pateikiamos pirminės poveikio pagrindinėms politikos kryptims ir sektoriams prognozės. Išsamesnį poveikio šioms pagrindinėms politikos sritims vertinimą Komisija pateiks vėlesniu pasirengimo narystei etapu. Be to, pasirašius Islandijos stojimo sutartį, reiktų atsižvelgiant į Lisabonos sutartį techniškai pritaikyti ES institucijas ir islandų kalbą pripažinti oficialiąja ES kalba.

Ataskaita su išsamia analize, kuria grindžiama nuomonė, paskelbta viešai kaip atskiras dokumentas (*Analitinė ataskaita nuomonei dėl Islandijos prašymo tapti ES nare parengti*¹).

b) Naujausi pokyčiai

Pastarieji dveji metai Islandijai atnešė nemažai išbandymų. Kilus pasaulinei finansų krizei, 2008 m. spalio mėn. žlugo jos bankų sistema, o tai smarkiai paveikė šalies ekonomiką ir sukėlė rimtas socialines pasekmes. Krizė lėmė didelį ekonomikos nuosmukį, sukėlė didelių sunkumų gyventojams ir įvairius politinius pokyčius.

2009 m. sausio mėn. atsistatydino ministras pirmininkas, ir buvo paskelbti pirmalaikiai parlamento rinkimai. Visuotiniai rinkimai įvyko 2009 m. balandžio mėn., buvo suformuota koalicinė Socialdemokratų aljanso ir Kairiojo žaliųjų judėjimo vyriausybė. 2009 m. liepos mėn. vyriausybės siūlymu Islandijos parlamentas balsavo už tai, kad būtų siekiama narystės ES. Islandijos visuomenė ir politinės partijos susiskaldžiusios narystės ES klausimu.

25 % rinkėjų pasirašius peticiją, Islandijos prezidentas 2010 m. sausio 5 d. vetavo vadinamąjį *Icesave* įstatymą², kuriuo Jungtinės Karalystės ir Nyderlandų vyriausybėms numatyta kompensuoti 3,9 mlrd. EUR paskolą. Šiam įstatymui po mėnesius trukusių karštų diskusijų parlamentas pritarė 2009 m. gruodžio 30 d. Remiantis Konstitucijos 26 straipsniu, dėl šio įstatymo 2010 m. kovo 6 d. numatyta surengti referendumą.

¹ SEC (2010) 153.

² *Icesave* įstatymu Islandijos finansų ministrui suteikiama teisė, veikiant Valstybės išdo vardu, suteikti valstybės garantiją 3,9 mlrd. EUR dydžio paskolai, kurią JK ir Nyderlandų vyriausybės išmokėjo Islandijos indėlininkų ir investuotojų garantijų fondui. Paskolos paskirtis – padengti Didžiosios Britanijos ir Nyderlandų vyriausybės kompensacijas, sumokėtas savo piliečiams, turėjusiems indėlius *Landsbanki Íslands hf* internetiniame banke *Icesave*.

c) ES ir Islandijos santykiai

1944 m. birželio 17 d. Islandija tapo nepriklausoma respublika.

Pastaruosius keturiasdešimt metų Islandija ir Europos Sąjunga glaudžiai bendradarbiavo įvairiose srityse.

1970 m. Islandija įstojo į Europos laisvosios prekybos asociaciją (ELPA) ir tapo Europos ekonominės erdvės (EEE) susitarimo šalimi nuo pat jo įsigaliojimo 1994 m. EEE yra pagrindas reguliariems Islandijos ir ES susitikimams politiniu lygiu, įskaitant du kartus per metus vykstančius EEE užsienio reikalų ministrų tarybos susitikimus.

EEE susitarimo pagrindu daugiau nei 15 m. būdama bendrosios rinkos dalyve, Islandija priėmė didžiąją dalį Europos Sąjungos teisės. ELPA priežiūros institucija (EPI) nuolat stebi, kaip Islandija laikosi EEE susitarimo. Apskritai Islandija patenkinamai įgyvendina EEE įsipareigojimus. Vis dėlto tam tikri trūkumai, kuriuos reikės kuo anksčiau pašalinti, nustatyti tokiose srityse, kaip antai finansinės paslaugos, maisto sauga ir laisvas kapitalo judėjimas, jie aprašyti atitinkamuose analitinės ataskaitos 3 dalies skyriuose. Dėl finansų krizės Islandija naudojo išskirtinėmis mokėjimų balansų garantijomis, kurios leidžiamos euro zonai nepriklausančioms šalims. Šios laikinos garantijos (kai kurios jų buvo panaikintos 2009 m. lapkričio mėn.) riboja kapitalo srautus tarp Islandijos ir ES/EEE narių.

Nuo 1981 m. vyksta reguliarūs Europos Parlamento ir nacionalinių ELPA šalių parlamentų atstovų komiteto susitikimai. Įsigaliojus EEE susitarimui, šie santykiai buvo institucionalizuoti įsteigiant EEE jungtinį parlamentinį komitetą. Be to, vyksta reguliarūs Islandijos ir Europos Parlamento narių susitikimai.

Nuo 1996 m. Islandija įtraukta į Šengeno susitarimų plėtojimą³, o nuo 2001 m. taiko jų nuostatas. Tai reiškia, kad Islandija panaikino sienų su kitomis Šengeno erdvės šalimis kontrolę. Bendros taisyklės ir procedūros taikomos trumpalaikių vizų išdavimui ir išorės sienų kontrolei. Islandija plačiai bendradarbiauja koordinuodama Šengeno erdvės policijos tarnybų ir teisminių institucijų veiklą.

Islandija prisijungusi prie Dublino reglamento, kuriame nustatyti prieglobsčio prašymų nagrinėjimo kriterijai ir mechanizmai⁴.

Kalbant apie prekybos santykius pasakytina, kad 1968 m. Islandija tapo GATT nare ir yra Pasaulio prekybos organizacijos steigėja. Islandija yra ne tik Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) ir Europos ekonominės erdvės (EEE) susitarimo narė, bet ir – greta papildomų dvišalių susitarimų dėl pagrindinių žemės ūkio produktų – ELPA pagrindu yra pasirašiusi galiojančius laisvosios prekybos susitarimus su šešiolika trečiųjų šalių ir dar neįsigaliojusius su kitomis keturiomis šalimis. Be to, galioja su ES pasirašytas dvišalis prekybos susitarimas ir su EEE susitarimu susijęs papildomas susitarimas dėl pagrindinių žemės ūkio produktų.

³ 1999 m. gegužės 18 d. Islandija ir ES pasirašė susitarimą dėl Islandijos asociacijos įgyvendinant, taikant ir plėtojant Šengeno *acquis*, kaip numatyta 1999 m. gegužės 17 d. Tarybos sprendime 1999/439/EB. 2000 m. gruodžio 1 d. Tarybos sprendime 2000/777/EB numatyta, kad Šengeno *acquis* susitarimai nuo 2001 m. kovo 25 d. taikomi penkioms Šiaurės valstybių pasų sąjungos šalims, tarp jų ir Islandijai.

⁴ Tarybos sprendimas 2001/258/EB.

2008 m. Islandijos importas iš ES siekė daugiau nei 54 %, o eksportas į ES – 76 %.

Islandija padeda mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus Europoje suteikdama EEE dotacijas⁵. 2004–2009 m. Islandija skyrė apie 29 mln. EUR projektui, daugelyje ES valstybių narių finansuojamam EEE dotacijomis.

Gavusi Islandijos prašymą dėl narystės, Komisija pasiūlė įtraukti Islandiją į pasirengimo narystei finansinės paramos gavėjų, kuriems taikoma Pasirengimo narystei pagalbos priemonė (PNPP), sąrašą. Daugiausia pasitelkiant Techninės pagalbos ir keitimosi informacija priemonę (TAIEX) ir porinius projektus, tokia parama paskatintų kurti institucijas ir stiprinti gebėjimus, kad būtų sklandžiai įgyvendintas *acquis*, visų pirma srityse, kurių nereglamentuoja EEE.

B. NARYSTĖS KRITERIJAI

1. POLITINIAI KRITERIJAI

Islandija yra demokratinė valstybė, turinti stiprias institucijas. Tai – parlamentinė respublika, pasižyminti giliomis atstovaujamosios demokratijos ir valdžių pasidalijimo tradicijomis. Jos konstitucinė santvarka, teisėtvara ir valdžios institucijos stabilios.

Paisoma įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžios atskyrimo principo. Vyriausybės veiklą veiksmingai kontroliuoja parlamentas, ministrai atsako už savo veiklą. Vietos savivaldos institucijos veikia veiksmingai.

Islandijos teisėtvara aukšto lygio, o teismų sistema stabili. Vis dėlto faktinis teismų nepriklausomumas, visų pirma teisėjų skyrimo procedūra, kelia tam tikrą susirūpinimą.

Islandijos viešoji administracija apskritai veikia veiksmingai ir nepriklauso nuo politinės įtakos. Viešojo administravimo reforma pradėta 2009 m. spalio mėn.

Per finansų krizę iškilo tam tikrų klausimų dėl galimų interesų konfliktų Islandijos visuomeniniame gyvenime, kaip antai dėl glaudžių politikų ir verslo atstovų ryšių, ypač turint galvoje tai, kad gyventojų skaičius nedidelis, o šalis geografiškai izoliuota. Netrukus po krizės protrūkio buvo įsteigta Specialioji tyrimų komisija ir paskirtas specialusis prokuroras su bankų griūtimi susijusiai nusikalstamai veikai tirti ir už ją bausti. Šiuo metu vyksta tyrimai. Atsižvelgiant į tai gali tekti stiprinti mechanizmus, galinčius apriboti galimybes interesų konfliktams kilti.

Islandijoje veikia plati pagrindinių teisių apsaugos sistema ir aktyviai bendradarbiaujama taikant tarptautinius žmogaus teisių apsaugos mechanizmus.

2. EKONOMINIAI KRITERIJAI

Islandija yra maža atviros ekonomikos šalis, nuo 1994 m. priklausanti EEE. Būdama EEE narė, Islandija gerai integruota į ES ekonomiką. Per praeito amžiaus dešimtąjį dešimtmetį ir

⁵ „EEE ir Norvegijos dotacijos“ – tai Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos indėlis siekiant didesnės Europos sanglaudos. EEE dotacijos bendrai finansuojamos Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos lėšomis, o Norvegijos dotacijos – tik Norvegijos lėšomis.

didžiąją pastarojo dešimtmečio dalį ji pertvarkė savo ekonomiką, daugiausia panaikindama reguliavimą ir liberalizuodama rinkas. Atsisakiusi visų pirma žuvininkystę grindžiamo ūkio, ji papildė ekonomikos spektrą dideliu ir atviru finansų sektoriumi. Atsižvelgiant į Islandijos bankų rizikos laipsnį ir tinkamos finansų priežiūros stoką, finansų rinkose kilus pasaulinei sumaiščiai 2008 m. žlugo Islandijos bankų sektorius, sukėlęs šalyje valiutos ir finansų krizę, kuri paskatino didelį ekonomikos nuosmukį. Todėl vyriausybė paprašė tarptautinės bendruomenės, įskaitant TVF, pagalbos valiutai sustiprinti ir tvariam makroekonomikos stabilumui atkurti. TVF rezerviniame susitarime numatyta 1,4 mlrd. EUR skirti valiutos stabilumo užtikrinimui, biudžeto konsolidavimui ir bankų restruktūrizavimui.

Dėl didelės ekonomikos krizės ir dėl jos susiklosčiusios politinės situacijos Islandija vėlavo įgyvendinti TVF programą. Tačiau 2009 m. vasarą buvo pasiektas platus susitarimas dėl ūkio atgaivinimo pagrindų. Valdžios institucijos ėmėsi reikšmingų ekonomikos stabilizavimo priemonių, kuriomis siekiama konsoliduoti biudžetą, stabilizuoti valiutos kursą ir restruktūrizuoti finansų sektorių. Juntami pirmieji teigiami šių priemonių rezultatai. Islandijos darbo rinka gana lanksti, jai būdinga rinkos dalyvių gausa, palyginti jauni dirbantieji ir gerai administruojami bei patikimi ištekliai.

Vis dėlto makroekonomika dar nėra stabili. Reaguojant į krizę ir valstybei perėmus bankrutavusius bankus, 2009 m. biudžeto deficitas išsaugo iki 14,4% BVP. Tais pačiais metais bendroji valstybės skola siekė 130% BVP, kurios trečdalį sudarė *Icesave* skolos. Biudžeto konsolidavimas lieka pagrindine užduotimi. Dėl valstybės ir privačių asmenų skolų būtinas esminis ir tvarus restruktūrizavimas, kuris galėtų paskatinti ūkio atsigavimą. Finansų sektoriaus restruktūrizavimo užbaigimas, esminis reguliavimo ir priežiūros institucijų sistemos ir praktikos tobulinimas – vieni iš pagrindinių klausimų, kuriuos reikia artimiausiu metu spręsti. Tolesnis ekonomikos įvairinimas ir įvairių struktūrinių reformų įgyvendinimas turėtų padėti pagerinti šalies konkurencingumą.

3. GEBĖJIMAS PRISIIMTI NARYSTĖS ĮSIPAREIGOJIMUS

Islandijos gebėjimas prisiimti konkrečius narystės įsipareigojimus buvo vertinamas atsižvelgiant į šiuos rodiklius:

- įsipareigojimus pagal EEE susitarimą;
- į EEE susitarimą neįeinančio *acquis* suderinimo, įgyvendinimo ir vykdymo lygį.

Apskritai Islandija patenkinamai vykdo EEE įsipareigojimus.

Remiantis ELPA priežiūros institucijos (EPI) duomenimis, vidaus rinkos teisės aktų perkėlimo į nacionalinę teisę, kuris turėjo būti užbaigtas iki 2009 m. liepos mėn., lygis atitinka ES valstybių narių vidurkį. Pastaraisiais mėnesiais žymiai sumažėjo bendras Islandijos atžvilgiu pradėtų procedūrų dėl įsipareigojimų neįvykdymo skaičius⁶. EPI toliau tiria skubos tvarka priimtus teisės aktus ir veiksmus, kurių Islandija ėmėsi šalindama bankų griūties padarinius, įskaitant jų atitiktį EEE teisės aktams.

⁶ Tai bylos dėl įstatymų neatitikties EEE nuostatomis arba netinkamo EEE nuostatų taikymo, taip pat dėl neperkeltų ar neviseiškai perkeltų teisės aktų.

Apskritai, Islandija gerai pasirengusi priimti narystės įsipareigojimus daugumoje sričių, visų pirma, EEE reglamentuojamose srityse.

Toliau išvardytose srityse Islandijai reikės dėti daug pastangų, kad savo įstatymus suderintų su *acquis* ir (arba) jį veiksmingai įgyvendintų ir vykdytų viduriniu laikotarpiu ir taip laiku atitiktų stojimo kriterijus: žuvininkystė, žemės ūkis ir kaimo plėtra, aplinka, laisvas kapitalo judėjimas, finansinės paslaugos, taip pat muitų sąjunga, mokesčiai, statistika, maisto sauga, veterinarijos ir fitosanitarijos politika, regioninė politika ir struktūrinių priemonių koordinavimas, finansų kontrolė.

C. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Islandija yra parlamentinė respublika, turinti galias atstovaujamosios demokratijos tradicijas. Jos institucijos veikia veiksmingai ir pagal savo kompetenciją. Islandijos konstitucinė santvarka ir teisėtvara stabilios. Laikomasi teisinės valstybės principo ir pagarbos žmogaus teisėms. Islandijos valdžios institucijoms reikės stengtis toliau stiprinti teismų nepriklausomumą, visų pirma, kiek tai susiję su teisėjų skyrimo tvarka. Reikia tobulinti interesų konfliktų užkardymo mechanizmus. Apskritai Komisija mano, kad šalis atitinka 1993 m. Kopenhagoje Europos Vadovų Tarybos nustatytus politinius kriterijus.

Vertinant ekonominius kriterijus, Islandija gali būti laikoma šalimi, turinčia veikiančią rinkos ekonomiką. Rinkų veikimą labai paveikė makroekonomikos disbalansas ir tam tikros struktūrinės ir reglamentavimo ydos, kurias paaštrino pasaulinė ekonomikos ir finansų krizė. Siekiant pašalinti esamas spragas, reikia tiksliai įgyvendinti sutartas reformas ir koreguoti politikos kryptis. Iki krizės šalis įrodė galinti atlaikyti konkurencijos spaudimą ir rinkos jėgas Europos ekonominėje erdvėje (EEE). Atsižvelgiant į tai, Islandija turėtų pajėgti atlaikyti konkurencijos spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje viduriniu laikotarpiu, jei nedelsdama įgyvendins būtinas politikos priemones ir vykdys struktūrines reformas.

Apskritai šalis patenkinamai vykdo EEE, kurios narė yra nuo 1994 m., įsipareigojimus. Islandija gerai pasirengusi priimti narystės įsipareigojimus viduriniu laikotarpiu, visų pirma EEE reglamentuojamose srityse, o siekdama narystės Islandija turi ir toliau vykdyti šiuos įsipareigojimus. Reikia ir toliau stengtis derinti įstatymus su *acquis* ir užtikrinti jo įgyvendinimą bei vykdymą. Siekiant atitikti stojimo kriterijus, daug pastangų reikės įdėti visų pirma žuvininkystės, žemės ūkio ir kaimo plėtros, aplinkos, laisvo kapitalo judėjimo ir finansų paslaugų srityse.

Islandijos narystė turėtų ribotą bendrą poveikį Europos Sąjungai ir neturėtų įtakos Sąjungos gebėjimui vystytis ir stiprinti savo vystymąsi.

Atsižvelgdama į šiuos aspektus, Komisija rekomenduoja pradėti su Islandija derybas dėl stojimo į Europos Sąjungą.